

เพลงกล่อมเด็กล้านนา

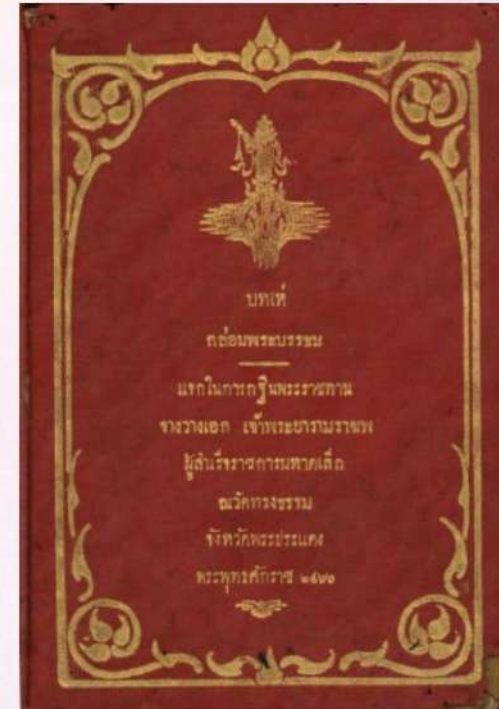
เพลงกล่อมเด็กเป็น
เพลงที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงเด็กใช้ร้อง
ขับกล่อมให้เด็กฟังเพื่อให้เด็กนอนหลับสบาย
ไม่อแง พัฒนามาจากการเล่านิทานให้เด็กฟัง
ก่อนนอนในสมัยก่อน ต่อมาจึงมีการใส่ทำนอง
เพลงซ้ำๆ เพื่อความไพเราะ และสร้างบรรยากาศ
ให้เด็กหลับง่ายขึ้น สานสัมพันธ์ความรัก ความ
ห่วงใยจากพ่อแม่สู่ลูก ทั้งยังสะท้อนให้เห็น
ถึงสภาพสังคม วิถีชีวิตของคน
ในสมัยก่อนผ่านบทเพลง

ที่มาของเพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็กเริ่มต้นมาจากในครอบครัว เมื่อมีเด็กเกิดใหม่ในบ้าน พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติๆ ก็จะช่วยกันเลี้ยงดู ประกอบกับการดำเนินชีวิตสมัยก่อน พ่อแม่ต้องออกไปทำไร่นา จึงฝากลูกไว้กับปู่ย่า ตายาย เด็กอาจจะร้องโยเยรบกวน จึงได้คิดหาวิธีปลอบโยนเด็กหรือทำให้เด็กหลับไป โดยการร้องเพลงให้เด็กฟัง ซึ่งไม่มีข้อมูลแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด เนื่องจากไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีข้อสันนิษฐานว่า เพลงกล่อมเด็กนั้นน่าจะเกิดขึ้นในกลุ่มชาวบ้านก่อน โดยแต่งขึ้นขับกล่อมลูกหลานในบ้านเรือนของตน และถูกจดจำสืบทอดกันมา อาจมีผิดเพี้ยนหรือแต่งเติมเนื้อหากันไปตามแต่คนร้อง เพลงกล่อมเด็กที่ร้องกันในหมู่ชาวบ้าน เรียกว่า "เพลงกล่อมเด็กราษฎร์"

จากนั้นจึงถูกนำไปดัดแปลงให้มีความไพเราะยิ่งขึ้น
สำหรับพระพี่เลี้ยงนางนม หรือข้าหลวง ใช้สำหรับร้อง
ขับกล่อมถวายพระราชโอรส และพระราชธิดา และใช้ใน
พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ เพลงกล่อมเด็ก
ประเภทนี้จะใช้เฉพาะในราชสำนักเท่านั้น จึงเรียกว่า
"เพลงกล่อมเด็กหลวง" หรือ บทเห่กล่อมพระบรรทม

หนังสือบทเห่กล่อมพระบรรทม

(ที่มา: <http://www.sac.or.th/databases/siamrarebooks/th/website/home>)

เพลงกล่อมเด็กของชาวบ้านแต่ละถิ่นอาจจะมีเนื้อหา ท่วงทำนอง และคำร้อง
แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันไป ตามแต่สภาพแวดล้อม สังคม ความเชื่อ รวมทั้ง
ภาษาถิ่นของท้องถิ่นนั้นๆ การเรียกเพลงกล่อมเด็กของแต่ละภาคจึงเรียก
แตกต่างกัน ดังนี้

ภาคกลาง เรียกว่า เพลงกล่อมเด็ก หรือ เพลงกล่อมลูก

ภาคเหนือ เรียกว่า เพลงอื้อ เพลงอื้อลูก เพลงอื้อ จา จา

ภาคอีสาน เรียกว่า เพลงก้อมลูก เพลงนอนสาหล่า เพลงนอนสาเยอ
เพลงนอนสาเด้อ

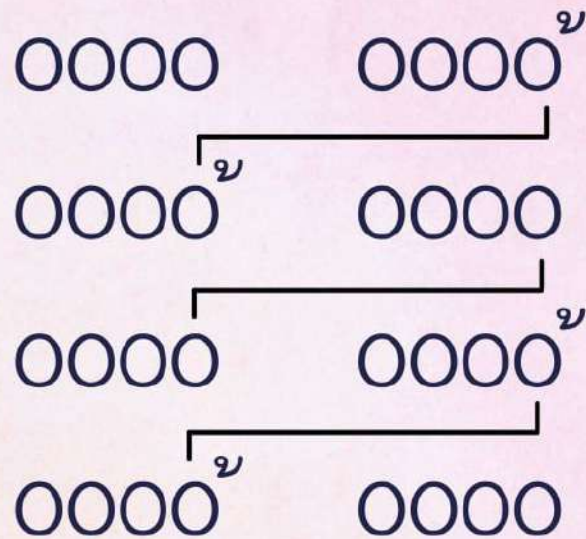
ภาคใต้ เรียกว่า เพลงร้องเรือ เพลงซาเรือ เพลงชาน้อง หรือเพลง
น้องนอน

เพลงกล่อมเด็กล้านนา

ในภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน มีปรากฏเพลงกล่อมเด็กอยู่ในวัฒนธรรมพื้นบ้านมานานแล้ว เพียงแต่ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันช่วงเวลาแน่ชัด โดยลักษณะของเพลงกล่อมเด็กล้านนา ส่วนมากมักขึ้นต้นด้วย "อ้อ จา จา" หรือ "อ้อ อ้อ จา จา" จึงมักเรียกว่า เพลงอ้อ หรือ อ้อซาซา (อ่าน "อ้อ จา จา") คำว่า "อ้อ" หมายถึง เพลงที่ขับร้องโดยมีการส่งเสียงหึ่งจากลำคอให้ดังออกมาทางจมูก และมักจะทอดเสียงท้ายว่า ซา หรือ ซาซา เป็นทำนองต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเสียงนุ่มนวล ชวนให้เด็กหลับได้ง่าย (ซา นอกจากแปลว่า หาบ ยังแปลว่า กล่อมหรือขับกล่อมได้อีกด้วย) (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2542)

รูปแบบเพลงกล่อมเด็กล้านนา

ฉันทลักษณ์เพลงกล่อมเด็กล้านนา

เพลงกล่อมเด็กนั้นไม่มีการกำหนดความยาวที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่จะพรรณนา โดยจะแบ่งเป็นวรรค เพื่อให้สะดวกต่อการขับร้อง มีความยาววรรคละ 3 - 4 คำ หรือมากกว่านั้น ไม่แน่นอนตายตัว การร้องใช้ทำนองอ่ำ (รำ) ที่เป็นการพรรณนาถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องราวต่างๆ คล้ายการเล่าสู่กันฟัง โดยจะเอื้อนเสียงทอดยาวที่พยางค์สุดท้ายของวรรค และเปล่งเสียงขึ้นลงตามระดับสูงต่ำของเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งมีลักษณะบังคับเสียงโทสัมผัสกับเสียงโท และเสียงสามัญสัมผัสกับเสียงสามัญ สลับกันเป็นคู่ๆ แต่ก็ไม่ได้เคร่งครัดนัก หากไม่มีคำสัมผัสดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นผิด

เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กล้านนา

- 1) บทเพลงที่พรรณนาธรรมชาติและสัตว์ ป่าเขา ลำน้ำ ลำห้วย และสัตว์ต่างๆ โดยมากมักกล่าวถึงสัตว์ที่อยู่ใกล้ชิดกับคน พบเห็นได้ทั่วไป เช่น นกที่ร้องเก่ง ไก่ สุนัข รวมทั้งสัตว์ที่มีลักษณะน่ากลัวสำหรับเด็ก นำมาใช้ขู่ให้เด็กนอน อย่าง เลือและหมี เป็นต้น
- 2) บทเพลงที่แสดงความรักที่แม่มีต่อลูก เป็นบทเพลงที่แสดงอารมณ์ความรัก ความห่วงใย ความผูกพันระหว่างแม่กับลูก การขอสั่งต่างๆ ให้แก่เด็ก
- 3) บทเพลงที่พรรณนาถึงวิถีชีวิตในชุมชน เช่น การไปทำไร่ ทำนา เข้าป่า
- 4) บทเพลงเบ็ดเตล็ด เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด บางทีก็เป็นเรื่องขบขัน

อ้อ อ้อ จา จา
ไก่อ้อยจ๊กมาสับตา
อันน้อยจ๊กแล่นเข้ากอซาง
พ่อปูผ้าปูเสื่อ
เจ้าอนซอนอย่าไฟให้
ถ้าบ่ฟัง

หลับเหี้ยเทอะนา
หมาน้อยจ๊กมาคาบกัน
กวางน้อยจ๊กแล่นเข้าเค้าเตื่อ
หื้อลูกน้อยหลับนอน
ถ้าให้เพิ่นเอาค้อนตีหลัง
เพิ่นเอาค้อนตีกัน

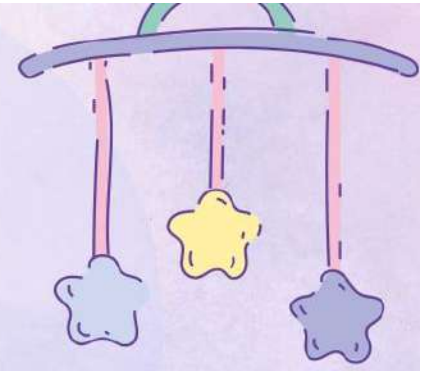

อ้อ ซา ซา
แก้วแก่นไธ้
นายให้อยากกินชิ้น
นายให้อยากกินปลา
มีเข้าเอยนสองสามก้อน
อ้อ อ้อ อ้อ

หลับสองตาอย่าให้
แม่จักอ้อซาซา
บ่มีไผ่ไพหา
บ่มีไผ่ไพล้อน
ป้อนแล้วลวดหลับไพ
อ้อ อ้อ อ้อ

มณี พยอมยงค์ ผู้ให้ข้อมูล

อ้อ ซา ซา

อ้อพ่อไพนานอกบ้าน

เก็บบ่ากงไล่ซ่า

หน่วยหนึ่งเอาไว้สักกินแลง หน่วยหนึ่งเอาไว้แปลงเพื่อนเจ้า

อ้อแม่ไฟไล่ต้นสา

เก็บบ่าसानไล่ถุง

เก็บบ่าห้าไล่พก

อ้อ ซา ซา

หลับสองตา

นายหลับบ่ชื่น

อ้อ ซา ซา

แม่นายมา คำหล้าค้อยตื่น

นายค้อยหลับแถม

มณี พยอมยงค์

ยุทธ เดชคำรณ ผู้ให้ข้อมูล

อ้อ อ้อ ซา ซา
เงินแถบหน้อย
แม่ไฟซื้อปลา
นายอย่าไฟให้อ้อน
เจือสะลีหื้อเจ้านอนอู่
หลับเทอะสองตา
เกวียนคู่เก่าบ่ถ้าแปลงดุม
หัวใจพ่อแม่เอย

คำหล้าช่างจืด
ตราหัวคูลวา
หื้อพ่อนายป้อน
พ่อนายจักตี
กำซุกซู่หื้อเจ้าหลับตา
กลัวหมาขี้เห่า
เจ้าแก้วตำซุม

ข้อมูลจากจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน
โดย ไพโรธ เลิศพิริยกุล และ ลมุล จันทน์หอม

อ้อ ซา ซา
นอนซาดีมานอนเหี้ยเทอะคว
อ้อ ซา ซา
ค้นว่าตำมาแล้ว
ตามอยสอดเหล่าน
ขอหื้อลูกพระบุญยืน
แถมบีดนี้แม่เจ้า

หลับคี่มาหลับเหี้ยเทอะตา
พ่อจ๊กไกวอู้เจ้าว่า
อ้อ ซา ซา
มีทั้งเสื่อหมีแลผีโพงรองดอย
ฝูงลิงเหม้นร่าร้องคูกกลางคืน
หลับเหี้ยเทอะเจ้า
แม่จ๊กมากล่อมนายนอน

ข้อมูลจากจังหวัดแพร่

อ้อ อ้อ ซา ซา

ผ้าห่มเจ้าช่างหลวะหลุดพั้ง

มันช่างกลายเป็นตุ่ม

ถ้ามสองตาเจ้าแม่

นายอย่าไผตื่นไผท้วง

รีนยุงจักขบหลัง

เนอ เนอ คั่นน้ำนองเลย

ข้อมูลจากจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

คุณค่าของเพลงกล่อมเด็ก

1) คุณค่าด้านอารมณ์ คือ เพลงกล่อมเด็กสามารถสร้างลักษณะอารมณ์ที่เด็กสามารถสัมผัสได้จากน้ำเสียงของผู้ร้องเพลง ที่สื่ออารมณ์ความรัก ความห่วงใยของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ขณะผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กให้เด็กหลับ เด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย เคลิบเคลิ้ม และหลับลงได้ในที่สุด

2) คุณค่าทางสังคม คือ เพลงกล่อมเด็กเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร้องและผู้ฟัง สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การทำมาหากิน ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยมของชาวบ้านสมัยนั้นๆ ผ่านบทเพลง

3) คุณค่าทางภาษา คือ เพลงกล่อมเด็กแต่ละท้องถิ่นก็มีเอกลักษณ์ในการใช้ภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ จึงมีคุณค่าในการสืบทอดภาษาถิ่น ให้คนรุ่นหลังสามารถนำไปใช้ศึกษาค้นคว้าต่อไปได้ และแสดงถึงความสามารถทางภาษาของคนไทยในสมัยก่อนที่มีความเจ้าบทเจ้ากลอนในการใช้ภาษาที่มีคำสัมผัส

บรรณานุกรม

เปรมจิตต์ ทะริยะ. (2557). ผลการใช้สื่อประสมเรื่องมนต์เพลงกล่อมเด็กล้านนาในวิชาภาษาไทยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยสักวิทยาคม จังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

เพลงกล่อมเด็ก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2564, จาก: [https://www.saranukromthai.or.th/
sub/book/book.php?book=39&chap=2&page=chap2.htm](https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=39&chap=2&page=chap2.htm).

เพลงกล่อมเด็กล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.

ลมูล จันทน์หอม. วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์, 2538.

อุดม รุ่งเรืองศรี. "เพลงกล่อมเด็กและเพลงร้องเล่น." ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 9.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.